

კასპიის კარი (ღარიალი) პრესბიტერ იოანეს ეპისტოლეები

ალექსანდრე თვარაძე

საქართველო

მოსხენების თემა ეხება პრესბიტერ იოანეს ეპისტოლეს მესამე (C) ინტერპოლაციას. ეპისტოლეში, რომელიც თარიღდება 1165 წლით, პრესბიტერი იოანე მოუთხრობს ბიზანტიის იმპერატორს, მანუელ I-ს, თავისი სახელმწიფოს შესახებ. ეპისტოლეს ნამდვილი ავტორი უცნობია, ტექსტის ორიგინალი შესრულებულია ლათინურ ენაზე. ეპისტოლეს ტექსტი შუა საუკუნეებში უაღრესად ცნობილი გახლდათ და ის ითარგმნა მრავალ ენაზე. წერილის საწყის ტექსტს XII-XIII საუკუნეებშივე დაემატა ხუთი ინტერპოლირებული სექცია.

ეპისტოლეში პრესბიტერი იოანე წარმოდგენილია როგორც სამი ინდოეთის მმართველი. ერთ მხარეს მისი სამეფო ვრცელდება ყოფილი ბაბილონის ტერიტორიამდე. წერილში ჩამოთვლილია სხვადასხვა საოცრება, რისი ნახვაც შეიძლება პრესბიტერ იოანეს სამეფოში. მისი სამეფოს მცხოვრებლები თავისუფალნი არიან ყოველგვარი მანკიერებისგან. პრესბიტერ იოანეს კარზე იმყოფებიან სამარყანდის პროტოპაპა, წმინდა თომას პატრიარქი, სუზის არქიპროტოპაპა. სახელმწიფოს დედაქალაქი არის სუზაში. ეპისტოლეში ნახსენებია პრესბიტერ იოანეს ალექსანდრე, თუ სურვილი, რომ ის აპირებს მივიდეს ლაშქარით ქრისტეს საფლავზე და ებრძოლოს ურწმუნოებს¹.

ეპისტოლეს მესამე (C) ინტერპოლაციაში მოთავსებულია ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ჩაკეტილი ხალხების ეპიზოდი (§§ 15-20). ინტერპოლაციაში აღნიშნულია, რომ ალექსანდრე მაკედონელმა გოგის და მაგოგის ხალხები (სულ 15 ხალხი), ჩრდილოეთში ჩაკეტა უაღრესად მაღალ მთებს შორის. პრესბიტერ იოანეს ისინი (გოგის და მაგოგის გადმოცემის თანახმად, კაციჭამია ხალხები) მიჰყავს საომრად მტრების წინააღმდეგ. როდესაც პრესბიტერ იოანეს ისინი ომისთვის გამოჰყავს და შესაბამის ნებართვას აძლევს, მონინააღმდეგე მხარეს არ რჩება არცერთი ადამიანი, ან ცხოველი, ვინც შეიძლება გადაურჩეს შეჭმას. მას შემდეგ, რაც ყველა მტერს შეჭამენ, პრესბიტერი იოანე მათ აბრუნებს თავიანთ საცხოვრებელში. მას მხოლოდ იმიტომ მიჰყავს ისინი პირადად უკან, რომ, სხვა შემ-

¹ Zarncke F. Der Priester Johannes. Erste Abhandlung, enthaltend Capitel I, II und III. In: Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königlich Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften, VII, Leipzig, 1879, გვ. 909-924 [ეპისტოლეს ლათინური ტექსტი]; Oppert G. Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte. Ein Beitrag zur Voelker und Kirchenhistorie und zur Heldendichtung des Mittelalters. Berlin, 1870 (2. verbess. Aufl.), გვ. 26-50 [წერილის გერმანული თარგმანი].

თხვევაში, შეჭამდნენ ყველა ადამიანს და ცხოველს. ეს 15 ხალხი, ბოლო ჟამის წინ, ანტიქრისტეს დროს, ქვეყნიერების ოთხივე კიდედან გამოვა, დაიკავენ წმინდანთა ყველა სამყოფელს, დიდ ქალაქ რომს. მათი რიცხვი არის როგორც ქვიშა ზღვაში. ამ ხალხებისთვის წინააღმდეგობის განევას ვერ შეძლებს ვერცერთი სამეფო. თუმცა, წინასწარმეტყველის სიტყვების თანახმად, ეს ხალხები მათი მოქმედებების მიზეზით განკითხვის დღეს ვერ დაესწრებიან. ზეციდან გადმოვა ცეცხლი და ღვთის რისხვა იმგვარად გაანადგურებს, რომ მათგან ფერფლიც კი არ დარჩება¹.

ინტერპოლაცია (C) შექმნილი უნდა იყოს 1221 წლამდე². მისი ძირითადი წყარო უნდა ყოფილიყო „ალექსანდრეს რომანის“ ლათინური ვერსია. გოგის და მაგოგის გადმოცემა მომდინარეობს ბიბლიიდან (დაბადების წიგნი: X, 2; ებეკიელი: XXXVIII, 1-23, XXXIX, 1-16; გამოცხადება: XX: 1-3, 7-10)³. აპოკალიპტური ხალხების ბიბლიური გადმოცემა იუდაისტურ-ელინისტურ წრეებში დაუკავშირდა ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ჩრდილოეთში მომთაბარე ხალხების წინააღმდეგ კარის აგების მოტივს. ლეგენდის პირველ საფუძველს ვხვდებით იოსებ ფლავიუსთან I საუკუნეში. შემდგომში გადმოცემამ მიიღო ფორმა, რომლის თანახმადაც ალექსანდრე მაკედონელმა ჩრდილოეთში ჩაკეტა გოგის და მაგოგის ხალხები. ჩაკეტილი ხალხები თავისი სამყოფელიდან უნდა გამოსულიყვნენ მეორედ მოსვლის დროს⁴. გოგის და მაგოგის იდენტიფიცირება ხდებოდა სხვადასხვა ხალხთან, უმთავრესად მომთაბარე ხალხებთან, ვისგანაც ბინადარი მოსახლეობისთვის მოდიოდა საფრთხე.

ალექსანდრე მაკედონელის მიერ გოგის და მაგოგის ხალხების ჩაკეტვასთან დაკავშირებით VII საუკუნიდან ლათინური წყაროებისთვის გან-

¹ Zarncke F. Der Priester Johannes. გვ. 911; Oppert G. Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte. გვ. 29-31; პრესბიტერ იოანეს ლეგენდის შესახებ იხ.: Kniefelkamp U. Die Suche nach dem Reich des Priesterkönigs Johannes. Dargestellt anhand von Reiseberichten und anderen ethnographischen Quellen des 12. bis 17. Jahrhunderts. Gelsenkirchen, 1986; Baum W. Die Verwandlungen des Mythos vom Reich des Priesterkönigs Johannes: Rom, Byzanz und die Christen des Orients im Mittelalter. Klagenfurt, 1999; Wagner B. Die ‚Epistola presbiteri Johannis‘, lateinisch und deutsch, Überlieferung, Textgeschichte, Rezeption und Übertragungen im Mittelalter, mit bisher unedierte Texten (= Münchener Texte und Untersuchungen zur deutschen Literatur des Mittelalters 115). Tübingen, 2000; შ. ბადრიძე. საქართველო და ჯვაროსნები. თბ., 1973, გვ. 33-34; შ. ბადრიძე. ჯვაროსნული თქმულება დავით აღმაშენებელსა და დემეტრე პირველზე. საქართველოს ურთიერთობები ბიზანტიასა და დასავლეთ ევროპასთან (X-XIII სს.). თბ., 1984; ა. გოგოლაძე. იოანე პრესვიტერის ლეგენდის ისტორიული და ბიბლიური საფუძვლების შესახებ. თბ., 2005.

² Zarncke F. Der Priester Johannes. გვ. 893; Silverberg R. The Realm of Prester John. New York, 1972, გვ. 64.

³ აღნიშნულ საკითხზე იხ. Van Donzel E. and Schmidt A. Gog and Magog in Early Syriac and Islamic Sources, Sallam's Quest for Alexander's Wall (= Brill's Inner Asian Library, Vol. 22). Leiden, 2009, გვ. 4-5, 12-13.

⁴ იქვე, გვ. 10-11, 23.

მსაზღვრელი გახდა სირიული ტრადიცია: „ალექსანდრეს ლეგენდა“ (629-630 წწ.) და, განსაკუთრებით, ფსევდო-მეთოდეუსის სირიული „გამოცხადება“ (VII საუკუნის დასასრული). ფსევდო-მეთოდეუსის „გამოცხადება“ უკვე ადრევე ითარგმნა ბერძნულად (700-710 წწ.) და ბერძნულიდან ლათინურად (710-720 წწ.). აქედან ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აგებული კარის მოტივი უკვე საბოლოო სახით გავრცელდა ლათინურ დასავლეთში¹. სირიულ ტრადიციაში, ისევე როგორც მანამდე იუდაისტურ-ელინისტურ ტრადიციაში, ალექსანდრე მაკედონელის კარი ერთმნიშვნელოვნად არის ლოკალიზებული კავკასიაში. ის ადგილი, სადაც ალექსანდრე მაკედონელმა ჩაკეტა ხალხები, როგორც წესი, აღინიშნებოდა ტერმინით „კასპიის კარი“. იმპერატორ ნერონის დროს, კორბულოს სომხეთში ექსპედიციების შემდეგ (57-67 წწ.), „კასპიის კარი“ ეწოდებოდა დარიალის გასასვლელს. ალექსანდრე მაკედონელმა იქ ორ მთას შორის ააშენა კარი². მას შემდეგ, რაც ხოსრო ანუშირვანმა (531-579 წწ.) დერბენტში ააგო რკინის კარი და კავკასიის ზღუდე, ალექსანდრე მაკედონელის ლეგენდა ნაწილობრივ დაუკავშირდა ქალაქ დერბენტსაც. ამ შემთხვევაში ალექსანდრე მაკედონელმა ველური ხალხები ჩაკეტა მთას და ზღვას შორის და გამოყო დანარჩენი ქვეყნიერებისგან³.

ინტერპოლაციის განმარტებისთვის ასევე მნიშვნელოვანია ქართველ მეფეთა მიერ კავკასიის ჩრდილოეთიდან სამხედრო ძალების გადმოყვანის პრაქტიკის, ცენტრალური შუა საუკუნეების ცალკეული ლათინური ცნობების მონაცემების გათვალისწინება. ლეონტი მროველის „მეფეთა ცხოვრებაში“, ბერძნულ და ლათინურ წყაროებში უხვად არის ცნობები, როდესაც ქართლის (იბერიის) სამეფოს მმართველებს რეგულარულად გადმოჰყავთ სამხედრო ნაწილები დარიალის გზით წინა აზიაში წარმოებული ომებისთვის. ცენტრალური შუა საუკუნეების პერიოდში აღნიშნული ტრადიცია განაახლა ბაგრატ IV-მ, XI საუკუნის 60-იან წლებში, როდესაც დიდ სელჩუკთა სულთნის, ალფ-არსლანის, ლაშქრობების დროს ორჯერ გადმოიყვანა ოსების მნიშვნელოვანი სამხედრო ძალა დარიალის გზით, განძის ამირასთან დაპირისპირების დროს⁴. დავით IV აღმაშენებელს დარიალის

¹ იქვე, 13-30.

² Anderson A. R. „Alexander at the Caspian Gates“. Transactions of the American Philological Association, 59, 1928, გვ. 135-139, 142-152.

³ Van Donzel, Schmidt. Gog and Magog. გვ. 51-56; ალექსანდრე მაკედონელის ბარიერთან დაკავშირებით იხ. განსაკუთრებით: Anderson A. R. Alexander's Gate, Gog and Magog, and the Inclosed Nations, Cambridge, Mass., 1932.

⁴ მატიანე ქართლისა. ქართლის ცხოვრება. I, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1955, გვ. 313; Alemany A. Sources on the Alans. A Critical Compilation (= Handbook of Oriental Studies, Sect. 8, Central Asia, Vol. 5). Leiden, 2000, გვ. 273.

გზით (1118 წ.) გადმოჰყავს ყივჩაღები¹, რის შემდეგაც იწყებს საგარეო სამხედრო ექსპედიციებს. დიდგორის ბრძოლაში მონაწილეობას იღებენ ყივჩაღები და, ასევე, ოსები (ალანები)². გიორგი III-ს შესახებ აღნიშნულია, რომ ოსები და ყივჩაღები, რამდენ ათას კაცსაც უბრძანებდა, მის წინაშე მოდიოდნენ³. გიორგი III-მ სპარსეთის ათაბაგთან, ილდეგიზთან ომისთვის საქართველოს სამეფოს ლაშქართან ერთად გამოიყვანა ოსების სამხედრო ძალა⁴. თამარის წინააღმდეგ აჯანყების დროს თამარის მხარეს იბრძოდნენ ყივჩაღები, აგრეთვე სხვა კავკასიელი მთიელები⁵. შამქორის ბრძოლის წინ აღნიშნულია, რომ ყივჩაღები თამარის წინაშე იყვნენ სამსახურისთვის⁶. როდესაც იგივე შამქორის ბრძოლისთვის ლაშქარის სპარსეთში წასვლამდე თამარი და დავით სოსლანი გამოვიდნენ თბილისიდან, სხვა სამხედრო ნაწილებთან ერთად მათ მიეგებნენ ოსები და ყივჩაღები⁷. მოტანილი ცნობები აჩვენებენ, რომ XII საუკუნესა და XIII საუკუნის დასაწყისში საქართველოს სამეფო კარის მიერ კავკასიის ჩრდილოეთიდან სამხედრო ნაწილების გადმოყვანას ომებისთვის გარკვეული დროით ჰქონდა რეგულარული სახე და შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ეს ღონისძიებები ხორციელდებოდა უმთავრესად დარიალის გზით.

XII საუკუნის და XIII საუკუნის დასაწყისის ლათინური ცნობები ქართველთა სამეფოს აქცევენ გოგის და მაგოგის სამყოფელის უშუალო სიახლოვეს: წმინდა საფლავის კანტორის, ანსელუსის ცნობაში (XII ს.) დავით აღმაშენებლის შესახებ აღნიშნულია, რომ მას, მისი წინაპრებივით, ეჭირა კასპიის კარი, გოგს და მაგოგს რომ ზღუდავს, და დარაჯობდა მას. ცნობის დაწერის დროს აღნიშნულ მოვალეობას ასრულებდა მისი შვილი [დემეტრე I]⁸. ოლივერუსის „დამიეტას ისტორიაში“ (1220-1221 წწ.) ქართველები წარმოდგენილი არიან ქრისტიანებად, რომლებიც ცხოვრობენ სპარსეთის მეზობლად, აღთქმული ქვეყნიდან მეტად შორს; ქართველების სამეფო ვრცელდება კასპიის მთებამდე, სადაც ალექსანდრე მაკედონელის მიერ

¹ დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი. ცხოვრება მეფეთ-მეფისა დავითისი. ქართლის ცხოვრება. I, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1955, გვ. 335-337.

² ლ. დავლიანიძე. მათე ურჭაელის ცნობები დავით აღმაშენებლის შესახებ. საქართველო რუსთაველის ხანაში, რუსთაველის დაბადების 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 1966, გვ. 245-246.

³ ლაშა გიორგის-დროინდელი მემატიანე. ქართლის ცხოვრება. I, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1955, გვ. 367.

⁴ ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი. ქართლის ცხოვრება. II, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1959, გვ. 11.

⁵ იქვე, გვ. 53.

⁶ იქვე, გვ. 64.

⁷ იქვე, გვ. 65.

⁸ ზ. ავალიშვილი. ჯვაროსანთა დროიდან: ოთხი საისტორიო ნარკვევი. თბ., 1989, გვ. 17-18, 20.

ჩაკეტილი ხალხები ელოდებიან ანტიქრისტეს მოსვლას; ანტიქრისტეს გამოჩენისას ჩაკეტილი ხალხები გამოანგრევენ წინააღმდეგობებს და ყოველივეს გააჩანაგებენ¹. ოლივერუსთან კასპიის კარი (ჩაკეტილი ხალხების ადგილსამყოფელი) შესაძლებელია აღნიშნავდეს როგორც დარიალს, ასევე დერბენტს. ანსელუსთან კასპიის კარი სავარაუდოდ გულისხმობს დარიალის გასასვლელს, რადგან აღნიშნულია, რომ მეფე დავითს ეს კარი ეჭირა მისი წინაპრებივით. აღნიშნული დროის მსოფლიო რუკების ნაწილზეც კასპიის კარი მოთავსებულია დარიალის გასასვლელთან: მაგალითად, გუიდოს მსოფლიოს რუკაზე (1119 წ.)²; ლამბერ დე სენ-ომერის მსოფლიოს რუკაზე (დაახ. 1180 წ.)³; ისიდორის ანონიმურ რუკაზე (XI-XII სს.)⁴; ლონდონის ფსალმუნის მსოფლიოს რუკაზე (XIII ს.)⁵.

როჯერ ბეკონი აღნიშნავს (1267 წ.), რომ კასპიის კარის შიგნით ჩაკეტილი იყვნენ მონღოლები და მათ გამოანგრეეს ის. იმ ადგილას (ქალაქ დერბენტში) გამოიარეს ფრანცისკანელებმა (გიიომ რუბრუკის მოგზაურობა 1253-55 წწ.), როდესაც მონღოლებისგან უკან ბრუნდებოდნენ. იერონიმუსის და ეთიკუსის ცნობების საფუძველზე როჯერ ბეკონი წერს: ალექსანდრე მაკედონელი ებრძოდა აღნიშნულ ნაციებს, მაგრამ ვერ შეძლო მათი დაპყრობა. ალექსანდრე მაკედონელს რომ შესაბამისი ზომები არ მიეღო ამ ხალხების წინააღმდეგ, ვერცერთი რასა ვერ გაუძლებდა მათ შემოტევას. ალექსანდრე მაკედონელის ლოცვით მოპირდაპირე მხარეს მყოფი მთები დაუახლოვდნენ ერთმანეთს იმგვარად, რომ დარჩა სივრცე მხოლოდ ერთი ეტილისთვის, სადაც მან აღმართა გასაოცარი კარი⁶. როჯერ ბეკონმა აქტუალური ცნობების საფუძველზე კასპიის კარი მოათავსა დერბენტში (მთას და ზღვას შორის), მაგრამ მისი აღწერილობისთვის წყაროდან გადმოიტანა ის ცნობა, როგორც კასპიის კარს ახასიათებდნენ, როდესაც მას აქცევდნენ დარიალის გასასვლელში (ორ მთას შორის). მსგავსი ვითარებაა მარკო პოლოს ცნობაშიც: კასპიის კარი („რკინის კარი“) მარკო პოლოსთვის არის დერბენტი; მაგრამ წყაროდან მან აგრეთვე აიღო დარიალის აღწერილობა (აქტუალური ცნობები შესაბამისობაში რომ ყოფილი-

¹ Oliverus. Historia Damiatina. In: Die Schriften des Kölner Domscholasters, späteren Bischofs von Paderborn und Kardinal-Bischofs von S. Sabina Oliverus, hrsg. v. H. Hoogeweg, Tübingen, 1894, გვ. 232-233.

² Von den Brincken A.-D. „Mundus figura rotunda“. In: Ornamenta Ecclesiae, Kunst und Künstler der Romanik, 1. Katalog zur Ausstellung des Schnütgen-Museums in der Josef-Haubrich-Kunsthalle, hrsg. v. A. Legner, Köln, 1985, გვ. 102.

³ Miller K. Mappaemundi. Die ältesten Weltkarten. H. 3. Stuttgart, 1895, ტაბ. 4.

⁴ Reichert F. Das Bild der Welt im Mittelalter. Darmstadt, 2013, გვ. 24-25.

⁵ Miller K. Mappaemundi. ტაბ. 3.

⁶ Roger Bacon. Opus Majus. Ed. by J. H. Bridges, Vol. I, Oxford, 1897, გვ. 268, 302-304, 364-365; Roger Bacon. The Opus Majus. Translated by R. B. Burke, vol. I, Philadelphia, 1928, გვ. 289-290, 322-323, 381-382.

ყო ტრადიციის მონაცემებთან) და მოიხსენია ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ხალხების ჩაკეტვა ორ მთას შორის. თუმცა იქვე აღნიშნა, რომ მაშინ იქ, რიგ სხვა ხალხებთან ერთად, ცხოვრობდნენ ყივჩალები და არა მონღოლები¹.

ეპისტოლეს ავტორის ინტენციაზე გამოთქმულია სხვადასხვა შეხედულებები: სავარაუდოდ მას სურდა შეექმნა კარგად საკითხავი ტექსტი, საიდანაც მკითხველი მიიღებდა ინფორმაციას აღმოსავლეთის საოცრებების შესახებ და ამგვარად ტექსტი იქნებოდა დროის გაყვანის კარგი საშუალება; შესაძლოა ავტორს სურდა ჯვაროსანთა მოტივაციის ამაღლება, რომ მძლავრი ქრისტიანი მონარქი მოვიდოდა მათ დასახმარებლად; ან, შესაძლოა, ეპისტოლე იყოს უტოპიური ლიტერატურის ძეგლი; ამ შემთხვევაში ეპისტოლე მკითხველს სთავაზობს იდეალური სახელმწიფოს და იდეალური საზოგადოების სურათს. პრესბიტერ იოანეს იდეალური ფიგურა, რომელიც აერთიანებს საერო და სასულიერო ხელისუფლებას, ქმნიდა კონტრასტს რომის პაპს და იმპერატორს შორის არსებული მძაფრი დაპირისპირების ფონზე².

აქ მინდა რამდენიმე დაკვირვების მოტანა ინტერპოლაციის განმარტებასთან დაკავშირებით. როდესაც ინტერპოლაციის ავტორმა ჩაკეტილი ხალხების ეპიზოდი შეიტანა ტექსტში, ამ მხრივ ეპისტოლე ნამდვილად გაამდიდრა კიდევ ერთი დამატებითი საოცრებით. გეოგრაფიული კონტექსტის კუთხით, გოგის და მაგოგის ხალხების მოთავსება პრესბიტერ იოანეს სამეფოში გარკვეულწილად მართებულია იმ მიზეზით, რომ არა-ინტერპოლირებული ტექსტის მიხედვით, პრესბიტერ იოანეს სამეფო მოიცავს კავკასიას და მის მიმდებარე ტერიტორიასაც (რადგან მის სამეფოში ცხოვრობენ ამორძალები). პრესბიტერ იოანეს სამეფოს ტერმინებით „ინდოეთი“, ან „სამი ინდოეთი“ აღნიშვნის დროს, კავკასიის ტერიტორიის მოქცევა პრესბიტერ იოანეს სამეფოში აგრეთვე არ ქმნის სირთულეს.

ეპისტოლეს საწყისი ტექსტის მიხედვით, პრესბიტერ იოანეს სამეფო მოიცავს აზიის კონტინენტის ვრცელ ტერიტორიებს: უშუალოდ ინდოეთს (სადაც ცხოვრობენ ბრაჰმანები), სპარსეთს (სადაც მდებარეობს მისი სამეფოს დედაქალაქი სუზა), ცენტრალურ აზიას (სამარყანდის პროტოპაპა იმყოფება მის კარზე), სამეფო ვრცელდება ბაბილონის გოდოლამდე. როდესაც ეპისტოლეს ავტორი აზიის ვრცელ ტერიტორიებს აღნიშნავს ტერმინებით „ინდოეთი“ („სამი ინდოეთი“), ამ შემთხვევაში მისდევს შუა საუკუნეების ლათინური დასავლეთის გეოგრაფიულ ტრადიციას. ტერმინებით „ინდოეთი“, ან „სამი ინდოეთი“ აღინიშნებოდა აზიის როგორც შე-

¹ Marco Polo. Von Venedig nach China. hrsg. v. Th. A. Knust, Darmstadt, 1983, გვ. 42-45; Anderson. „Alexander at the Caspian Gates“. გვ. 159-160.

² Silverberg. The Realm of Prester John. გვ. 53-55.

დარებით შორეული, ასევე უფრო ახლო ტერიტორიები, ხშირად აღმოსავლეთ აფრიკაც, ეთიოპია¹. საზღვრები წინა აზიას და ინდოეთს შორის არ იყო მკვეთრად გამიჯნული: მაგალითად, ეთიკუს ისტერთან (VII-VIII სს.) ავტორი თავიდან სომხეთში, კავკასიის მთას და განგის ზემო დინებას შორის ეძებს ნოეს კიდობანს, შემდეგ კი უშუალოდ გადადის ინდოეთში². ანონიმი რავენელი გეოგრაფი (VII-VIII სს.) ერთმანეთისგან განასხვავებს სამ ინდოეთს: პირველი, დიმირიკა-ევილათი უკიდურეს აღმოსავლეთში; მეორე, თერმანტიკა-ელამიტისი (სპარსეთის ტერიტორია ტიგროსის ქვემო დინების აღმოსავლეთით, სუზას გარშემო) და მესამე, სერიკა-ბაქტრიანა, ტერიტორია კასპიის ზღვის აღმოსავლეთით³.

ჰონორიუს აუგუსტოდუნენზისი (XII ს.) საუბრობს კასპიის მთების შესახებ ინდოეთში, რომლისგანაც მიიღო სახელი კასპიის ზღვამ. ის შემდეგ ამბობს, რომ იქვე (ამდენად ინდოეთში) ალექსანდრე დიდმა მთას და ზღვას შორის (შესაბამისად, დერბენტთან) ჩაკეტა გოგის და მაგოგის ხალები⁴. გოტფრიდ ვიტერბოელი (1125-1202 წწ.) თავის „პანთეონში“ გადმოგვცემს, როგორ ჩაკეტა ალექსანდრე მაკედონელმა აპოკალიპტური ხალები გოგი და მაგოგი ინდოეთის საზღვრებთან⁵. ცოტა მოგვიანებით, გოტფრიდი კვლავ ეხება გოგს და მაგოგს, რომლებიც ალექსანდრე დიდმა ჩაკეტა კასპიის ზღვასთან, ხოლო (ბიზანტიის) იმპერატორმა ჰერაკლემ გამოუშვა ისინი ღია კარიდან – დერბენტიდან⁶.

შუა საუკუნეების ევროპელებს XIII საუკუნემდე გაცილებით ნაკლები ინფორმაცია ჰქონდათ კავკასიის, ზოგადად აღმოსავლეთის შესახებ, ვიდრე ანტიკური ხანის ბერძნებს და ლათინებს. შუა საუკუნეებში, XIII საუკუნემდე, ლათინებისთვის კავკასია ერთგვარად შუალედურ რგოლს ქმნიდა ზღაპრული აღმოსავლეთისკენ: ერთის მხრივ, ფლობდნენ გარკვეულ ფაქტობრივ ცნობებს რეგიონის შესახებ, მაგრამ, მეორეს მხრივ, ეს არ იყო მათთვის ნაცნობი სივრცე და აქტუალური ცნობებიც არ იყო საიმისოდ საკმარისი, რომ ამ რეგიონის შესახებ 1221 წლამდე არსებული გეოგრაფიული სურათი შეეცვალათ.

¹ Gregor H. Das Indienbild des Abendlandes (bis zum Ende des 13. Jahrhunderts). Wien, 1964, გვ. 14-16; Simek R. Erde und Kosmos im Mittelalter. Das Weltbild vor Kolumbus. München, 1992, გვ. 80.

² Gregor. Das Indienbild des Abendlandes. გვ. 21-22.

³ Ravennas Anonymus. Cosmographia: Eine Erdbeschreibung um das Jahr 700. Übers. u. hrsg. v. J. Schmetz, Uppsala, 1951, გვ. 25.

⁴ Honorius Augustodunensis. De Imagine Mundi. Patrologia Latina 172, ed. J.-P. Migne, Paris, 1895, გვ. 123.

⁵ Gow A. C. The red Jews. Antisemitism in an apocalyptic Age 1200-1600 (= Studies in Medieval and Reformation Thought, Vol. 55). Leiden, 1995, გვ. 313.

⁶ Godefridi Viterbiensis Pantheon sive Memoria saeculorum. Patrologia Latina, 198, ed. J.-P. Migne, Paris, 1855, გვ. 913.

როდესაც საუბარია ხალხების ჩაკეტვის ადგილზე, ინტერპოლაციაში არ არის გამოყენებული ტერმინი „კასპიის კარი“, მაგრამ, აღწერილობის მიხედვით, უნდა იგულისხმებოდეს დარიალის გასასვლელი, რადგან აქ საუბარია ზღუდის გაკეთებაზე მაღალ მთებს შორის¹. თუმცა ინტერპოლაციის ავტორს მოტივი გადმოტანილი უნდა ჰქონდეს უშუალოდ წყაროდან. მაგრამ ქრისტიანი მეფის მიერ მთების (კავკასიის) მიღმა ტერიტორიიდან ხალხების მუდმივად საომრად გადმოყვანის და შემდეგ მათი უკან დაბრუნების მოტივი უშუალოდ აღებული უნდა იყოს აქტუალური ისტორიიდან. ჩემს ხელთ არსებული მასალებით, ის წყაროებში თითქოს არ ჩანს. ავტორს უნდა ჰქონოდა გარკვეული ინფორმაცია, რომ კასპიის კარიდან, სადაც ჩაკეტილი არიან გოგის და მაგოგის ხალხები, გამუდმებით გამოჰყავთ შენაერთები ომებისთვის (ამგვარი ინფორმაცია ლათინებთან უკვე იქნებოდა დავით IV-ის დროიდან, როდესაც დიდგორის ომში იბრძოდნენ ჯვაროსნები). მსგავსი მოდელი, რომ ქრისტიან მეფეს განუწყვეტლად გადმოჰყავდეს მთების გადაღმა მცხოვრები ხალხები ომებისთვის და შემდეგ აბრუნებდეს მათ უკან, შუა საუკუნეების ისტორიაშიც სხვაგან თითქოს არ ფიქსირდება. ეს მოტივი დამატებით საფუძველს იძლევა ინტერპოლაციის ჩაკეტილი ხალხების ადგილსამყოფელის დარიალის გასასვლელთან განთავსებისთვის (როდესაც ინტერპოლაციის ბოლოს საუბარია ბოლო ჟამის დროს გოგის და მაგოგის ხალხების ქვეყნიერების ოთხივე კიდიდან გამოსვლაზე, ამ შემთხვევაში ავტორი უკვე მისდევს „გამოცხადების“ ტრადიციას).

პრესბიტერი იოანეს ფიგურა, მიუხედავად იმისა, რომ მის ხელშია ის კარი, რომელიც ააგო ალექსანდრე მაკედონელმა, განსხვავდება იმ მოდელისგან, რომელსაც გვთავაზობს ალექსანდრე მაკედონელის ტრადიცია: ალექსანდრე მაკედონელმა უბრალოდ ჩაკეტა აღნიშნული ხალხები, ხოლო პრესბიტერ იოანესთან ადგილი აქვს მათ ნაწილობრივ დამორჩილებას, რადგან პრესბიტერ იოანეს ისინი მიჰყავს ქრისტიანობის მონინააღმდეგეებთან საომრად, თუმცა არ ვიცით, ვინ არიან აღნიშნული მონინააღმდეგეები. ძნელია იმის თქმაც, რამდენად „ისტორიულია“ პრესბიტერ იოანეს სამეფო, თუ ის მოაზრებულია ერთგვარად ზღვარს მიღმა, ზღაპრულ აღმოსავლეთში, სადაც სინამდვილეში იმ ტერიტორიაზე ძირითადად მუსლიმური სახელმწიფოები იყვნენ განფენილნი.

თვითონ ინტერპოლაციის და მისი ცალკეული დეტალების ინტერპრეტაცია გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული: მონინააღმდეგეთა შეჭმის მოტივი ავტორმა აიღო გოგის და მაგოგის ხალხების შესახებ

¹ პრესბიტერ იოანეს ეპისტოლეს „კასპიის კარის“ დარიალის გასასვლელში ლოკალიზებასთან დაკავშირებით იხ. აგრეთვე: ა. გოგოლაძე, მ. გოგოლაძე. „ტერმინი „ალექსანდრეს კარის“ წარმომავლობის საკითხი“. ისტორიულ-ეთნოლოგიური ძიებანი, 2010, №№12, გვ. 33-34.

არსებული წყაროდან. თუ ეპისტოლეს შევხედავთ როგორც ტექსტს, რომელიც უნდა ყოფილიყო ერთგვარი სარკე შუა საუკუნეების ადამიანებისთვის, შესაძლოა ეს მოტივი გავიაზროთ როგორც სატირა და ერთ-ერთი მანკიერების მხილება (რომელიც შეიძლებოდა მიმართული ყოფილიყო როგორც რომის პაპის, ასევე გერმანიის იმპერატორის მომხრეთა წინააღმდეგ, ან მას ჰქონოდა ერთგვარი ზოგადი ხასიათი); ინტერპოლაციის ეპიზოდი სატირად შესაძლებელია განხილული ყოფილიყო იმ კუთხითაც, რომ ბოლო ჟამის ხალხები (რომლებიც მეორედ მოსვლისას უნდა გამოვიდნენ თავიანთი სამყოფელიდან) დროდადრო ტოვებენ საცხოვრებელს და აწყობენ ლაშქრობებს; გარკვეულწილად პარადოქსთან გვაქვს საქმე, როდესაც პრესბიტერ იოანეს ჩაკეტილი ხალხები მიჰყავს (ქრისტიანობისთვის) ომისთვის, განკითხვის დღეს კი აღნიშნული ხალხები ისჯებიან ღმერთის მიერ (აქედან გამოდის აზრი, მხოლოდ ქრისტიანობის მოწინააღმდეგეებთან ომი არ არის საკმარისი სასუფეველის დამკვიდრებისთვის). ამ შემთხვევაში შეიძლება ვიფიქროთ, ხომ არ არის ინტერპოლაციაში მოცემული ჯვაროსნული ომების, კონკრეტულად IV ჯვაროსნული ლაშქრობის კრიტიკაც, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა ეპისტოლეს მესამე ინტერპოლაციის დათარიღებისთვის; ამასთანავე, თუ დადებული აღთქმის მიხედვით, იერუსალიმის განთავისუფლებასთან დაკავშირებით, პრესბიტერი იოანე ჩაკეტილ ხალხებსაც წაიყვანდა იერუსალიმში, რაც თითქოს სავარაუდოა, მაშინ ეს უნდა ყოფილიყო ბოლო ჟამის დრო. მაგრამ ინტერპოლაციის ფინალური ნაწილის მიხედვით, ეს ხალხები ისჯებიან უფლის მიერ (მაშინ როდესაც, მათ შეეძლოთ დახმარება აღმოეჩინათ პრესბიტერ იოანესთვის იერუსალიმის განთავისუფლების დროს, ან, შესაძლოა, კიდევ აღმოუჩინონ აღნიშნული დახმარება ბოლო ჟამის დადგომამდე). აქ ჩნდება კითხვა, ხომ არ ანიჭებს გოგის და მაგოგის აპოკალიპტიურ ხალხებზე ამგვარი ძალაუფლება ნეგატიურ ელფერს თვითონ პრესბიტერ იოანეს. მაშინ აქ მოცემულია პრესბიტერ იოანეს, როგორც ქრისტიანული აღმოსავლეთის წარმომადგენლის გარკვეული კრიტიკა (თუმცა ამგვარი განმარტება არ უნდა თანხვედბოდეს ეპისტოლეს ძირითად ნაწილში მოცემულ სურათს); ან, შეიძლება დავუშვათ, რომ ავტორი ქრისტიანებისთვის გარკვეული დროით დასაშვებად მიიჩნევდა არაქრისტიანებთან ერთად დაპირისპირებას ქრისტიანების მოწინააღმდეგეებთან; რადგან გოგის და მაგოგის ნაწილობრივი მოთვინიერება ხდება მათი არაქრისტიანების წინააღმდეგ საომრად წაყვანით, შეიძლებოდა გვეფიქრა, რომ ავტორს სურს „გამოცხადების“ უფრო მუქი სურათის ნაცვლად მიანიშნოს წმინდა მიწაზე ხალხების მშვიდობიანი მოსვლის წინასწარმეტყველებაზე. მაგრამ ამგვარ განმარტებას ართულებს ინტერპოლაციის ფინალური ნაწილი, სადაც, როგორც აღინიშნა, გოგის და მაგოგის ხალხები ისჯებიან იოანე მოციქულის „გამოცხადება-

ში“ მოცემული სურათის მსგავსად; გოგის და მაგოგის ხალხების ლაშქრობის ეპიზოდი შესაძლებელია აგრეთვე გავიაზროთ, როგორც ბოლო ჟამის მოახლოების ერთგვარი ნიშანი, რადგან პრესბიტერ იოანეს ბოლო ჟამის ფიგურის თვისებები აქვს ეპისტოლეს არაინტერპოლირებულ ტექსტშიც. ამ შემთხვევაში დასაშვებია ვიფიქროთ, რომ ავტორმა მიიღო აქტუალური ინფორმაცია, თუ როგორ გამოდიან და შედიან უკან ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აგებული კარიდან ქრისტიანი მეფის განკარგულებით (გოგის და მაგოგის) ხალხები გამუდმებით. ვერ მოუძებნა მას ახსნა და ჩართო ის, როგორც საოცრება, ტექსტში იმ სულისკვეთებით, რომ ბოლო ჟამი მოახლოებული უნდა იყოს.

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ ინტერპოლაცია არ გვაძლევს მისი ერთმნიშვნელოვანი განმარტების საშუალებას და მის ინტერპრეტაციაზე მუშაობა სასურველია ეპისტოლეს ძირითადი ტექსტის და დანარჩენი ინტერპოლაციების მონაცემების გათვალისწინებით.

DARIALI – THE CASPIAN GATES IN THE EPISTLE OF JOHN THE PRESBYTER

Alexander Tvaradze

Georgia

The report topic deals with the third (G) interpolation of the Epistle of John the Presbyter. In an epistle dated back to 1165, John the Presbyter talks to the Byzantine emperor- Manuel I – about his own country. The real author of the epistle is unknown; the original text is written in Latin. The text of the Epistle became highly known in the Middle Ages and it was translated into many languages. Five interpolated sections were added to the original text of the letter in the 12th -13th centuries.

John the Presbyter is presented in the Epistle as a ruler of the three India. On one side, his kingdom extends to the territory of former Babylon. The letter lists various wonders that can be seen in the kingdom of John the Presbyter. The inhabitants of his kingdom are free from all kind of wickedness. The Samarkand Protopope, Patriarch St. Thomas and the Archbishop of Susa are at the door of Presbyter. The state capital is situated in Susa. The Epistle mentions the promise and/or wish of John the Presbyter, to march to the tomb of Christ and fight the unbelievers¹.

The third (G) interpolation of the Epistle contains the episode of the peoples locked up by Alexander the Great (§§ 15-20). The interpolation states that Alexander the Great locked the Gog and Magog peoples (a total of 15 peoples) in the north between extremely high mountains. John the Presbyter leads them to fight against the enemies. (Because, according to Gog and Magog legend, these are cannibalistic peoples.) When John the Presbyter brings them out for war and gives them proper permission, (from the opposing side) there is no human or animal left who could escape from being eaten. After all the enemies have been eaten, Presbyter John returns them to their abode. He personally behaves so, because otherwise they would have eaten all the people and animals. According to the prophecy, before the last period, in the time of the Antichrist, these 15 peoples will come out of all four corners of the earth and occupy all the dwellings of the saints, the great city of Rome. Their number is as innumerable as the sand in the sea, and none of the kingdoms will be able to resist them. However, according to the prophecy, these peoples will not be able to attend the Day of Judgment because of their actions. Fire will come down

---

¹ Zarncke F. Der Priester Johannes. Erste Abhandlung, enthaltend Capitel I, II und III. In: Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königlich Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften, VII, Leipzig, 1879, pp. 909-924 [Latin text of epistle]; Oppert G. Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte. Ein Beitrag zur Voelker und Kirchenhistorie und zur Heldendichtung des Mittelalters. Berlin, 1870 (2. verbess. Aufl.), pp. 26-50 [German translation of the letter].

from heaven, and the wrath of God will destroy them so that not even ashes will remain from them¹.

Interpolation (C) must have been created before 1221². The main source of the interpolation must have been the Latin „Alexander’s novel“. The legend of Gog and Magog is derived from the Bible³. Biblical transmission of apocalyptic Gog and Magog peoples has been linked, in Judeo-Hellenistic circles, to the motive of the Gates built by Alexander the Great in the North, against the nomadic peoples. We find the first basis of the legend with Josephus Flavius in the 1st century. Further, the transmission took shape due to which Alexander the Great locked the peoples of Gog and Magog in the North. Locked peoples were to leave their homes at the Judgment Day⁴. Gog and Magog were identified with various peoples, mainly nomadic peoples, from whom the local inhabitants expected threat.

From the 7th century, the Syrian tradition: the „Legend of Alexander“ (629-630) and, in particular, the Syrian „Revelation“ by Pseudo-Methodius (the end of the 7th century), in connection with the closure of the peoples of Gog and Magog by Alexander the Great, became defining for Latin sources. The „Revelation“ by Pseudo-Methodius initially was translated into Greek (in 700-710) and from Greek into Latin (in 710-720). Since then, the motive about the gates, built by Alexander the Great, in its final form, was spread to the Latin West⁵. In the Syrian tradition, as well as in the earlier Judeo-Hellenistic tradition, the Gates of Alexander the Great is unequivocally localized in the Caucasus. The place where Alexander the Great locked the peoples, as a rule, was marked by the term „Caspian Gates“. In the time of Emperor Nero (57 – 67), after Corbulo’s expeditions to Armenia, the Dariali Exit was referred to as the „Caspian Gates“. Alexander the Great built a gate there, between the

---

¹ Zarncke F. *Der Priester Johannes*. p. 911; Oppert G. *Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte*. pp. 29-31; about legend of John the Presbyter see: Knefelkamp U. *Die Suche nach dem Reich des Priesterkönigs Johannes*. Dargestellt anhand von Reiseberichten und anderen ethnographischen Quellen des 12. bis 17. Jahrhunderts. Gelsenkirchen, 1986; Baum W. *Die Verwandlungen des Mythos vom Reich des Priesterkönigs Johannes: Rom, Byzanz und die Christen des Orients im Mittelalter*. Klagenfurt, 1999; Wagner B. *Die Epistola presbiteri Johannis*, lateinisch und deutsch, Überlieferung, Textgeschichte, Rezeption und Übertragungen im Mittelalter, mit bisher unedierte Texten (= Münchener Texte und Untersuchungen zur deutschen Literatur des Mittelalters 115). Tübingen, 2000; Badridze S. *Georgia and Crusaders* Tb., 1973, pp. 33-34; Badridze S. *Crusaders legend about David the builder and Demeter I. Georgia’s relations with Bisantium and west Europe 10th-13th centuries*, Tb., 1984 (in Georg.); Gogoladze A. *About the historical and biblical basis of the legend of John the Presbyter*. Tb., 2005 (in Georg.).

² Zarncke F. *Der Priester Johannes*. p. 893; Silverberg R. *The Realm of Prester John*. New York, 1972, p. 64.

³ on the mentioned issue see: Van Donzel E. and Schmidt A. *Gog and Magog in Early Syriac and Islamic Sources, Sallam’s Quest for Alexander’s Wall* (= Brill’s Inner Asian Library, vol. 22). Leiden, 2009, pp. 4-5, 12-13.

⁴ *Ibid*, pp. 10-11, 23.

⁵ *Ibid*, pp. 13-30.

two mountains¹. Since Khosrow Anushirvan (531-579) built the Iron Gates and the Caucasus border in Derbent, the legend of Alexander the Great was partially linked to the city of Derbent as well. In this version, Alexander the Great locked the wild peoples between the mountain and the sea and separated them from the rest of the world².

In order to explain interpolation, it is also important to take into account the practice of the withdrawal of troops by the Georgian kings from the North Caucasus, considering the data of separate Latin references of the Middle Ages. There is abundant information in the ancient Greek and Latin sources and also in „Life of Kings“ by Leonti Mroveli, corroborating that the rulers of the Kingdom of Kartli (Iberia) used to regularly bring military units via Darialito the wars waged in the Front Asia. In Central Middle Ages, in 1060s, Bagrat IV revived this tradition, when twice during the expeditions of the Grand Seljuk Sultan, Alf-Arslan, he transferred a significant Ossetian military force through Dariali, during a confrontation with the Amira of Gandza³. David IV the Builder, brought in the Kipchaks through Dariali (1118)⁴, after which he began foreign military expeditions. The Kipchaks and also the Ossetians (Alans) took part in the battle of Didgori⁵. As noted about George III, the Ossetians and Kipchaks, when receiving his order, came and stood by him as many thousands of men as were commanded⁶. George III, together with the army of the Georgian Kingdom, withdrew the Ossetian military force on the war against Ildegiz the Atabag of Persia⁷. During the uprising against Tamar, Kipchaks and other Caucasian mountaineers fought on Tamar's side⁸. It is noted that Kipchaks were in the service of Queen Tamar before the battle of Shamkori⁹. Tamar and Davit Soslan, when leaving Tbilisi, were met by Ossetians and Kipchaks along with other military units, before setting off to Persia to

---

¹ Anderson A. R. „Alexander at the Caspian Gates“. Transactions of the American Philological Association, 59, 1928, pp. 135-139, 142-152.

² Van Donzel, Schmidt. Gog and Magog. pp. 51-56; see regarding the Alexander Macedonian's Gate esp.: Anderson A. R. Alexander's Gate, Gog and Magog, and the Inclosed Nations, Cambridge. Mass., 1932.

³ Chronicles of Kartli, The history of Kartli. I, text established according to all major manuscripts by S. Kaukhchishvili, Tb., 1955, p. 313 (in Georg.); Alemany A. Sources on the Alans. A Critical Compilation (= Handbook of Oriental Studies, Sect. 8, Central Asia, Vol. 5). Leiden, 2000, p. 273.

⁴ Historian of David the Builder. Life of King David. Life of Kartli, I, text established according to all major manuscripts by S. Kaukhchishvili, Tb., 1955, pp. 335-337 (in Georg.).

⁵ Davlianidze L. Notes of Mathew Urhaeli about David the Builder, Georgia in times of Shota Rustaveli, collection devoted to the 800th birth anniversary of Shota Rustaveli, Tb., 1966, pp. 245-246 (in Georg.).

⁶ Chronicler of Lasha-George. Life of Kartli, I, text established according to all major manuscripts by S. Kaukhchishvili, Tb., 1955, p. 367 (in Georg.).

⁷ History and admiration of Monarchs. Life of Kartli, II, text established according to all major manuscripts by S. Kaukhchishvili, Tb., 1959, p. 11 (in Georg.).

⁸ Ibid, p. 53.

⁹ Ibid, p. 64.

fight for Shamqori¹. References show that in the 12th and the early 13th centuries, the withdrawal of military units from the North Caucasus by the Georgian royal court to the wars occurred regularly for some time, and it may be assumed that these measures were carried out mainly through the Dariali.

Latin records of the 12th and early 13th centuries locate the Georgian Kingdom in the immediate vicinity of the habitat of Gog and Magog: the note of Anselmus the cantor of Holy Sepulcher, (12th century) states that the king David the Builder, similar to his ancestors, held the Caspian Gates, restricting Gog and Magog, and guarded it. At the time when this note had been written, his son [Demeter I] performed this duty². In „History of Damietta“ by Oliverus (1220-1221), Georgians are represented as Christians living in the vicinity of Persia, very far away from the Promised Land; The kingdom of the Georgians extends to the Caspian Mountains, where the peoples locked up by Alexander the Great await the coming of the Antichrist; At the appearance of the Antichrist, locked peoples will break down obstacles and destroy everything³. The Caspian Gates, by Oliverus, (the locked peoples' location) supposedly can denote as Darialso Derbent. The Caspian Gates for Anselmus presumably implies the exit of Darial, due to the note, that King David, similar to his ancestors, held this gates. The Caspian Gates, on some of the world maps of the mentioned time, is located at the Exit of Dariali: for example, on the world map of Guido (1119)⁴; on the world map of Lambert de Saint-Omer (1180)⁵; on the anonymous map of Isidore (11th-12th centuries)⁶; on the world map of the Psalms of London (13th century)⁷.

Roger Bacon notes (1267) that the Mongols were locked inside the Gates of the Caspian Sea and they destroyed it. The Franciscans passed this place (in the city of Derbent) (Geom Rub ruck's travels 1253-55) when they were returning from the Mongols. Based on the references of Jerome and Ethicus, Roger Bacon writes: Alexander the Great fought against these nations but was unable to conquer them. If Alexander the Great had not taken appropriate measures against these peoples, no race would have been able to withstand their assaults. Due to the prayer of Alexander the Great, the mountains on the opposite side approached each other in such a way

---

¹ Ibid, p. 65.

² Avalishvili Z. Since the time of Crusaders: four historical studies. Tb., 1989, pp. 17-18, 20 (in Georg.).

³ Oliverus. Historia Damiatina. In: Die Schriften des Kölner Domscholasters, späteren Bischofs von Paderborn und Kardinal-Bischofs von S. Sabina Oliverus, hrsg. v. H. Hoogeweg, Tübingen, 1894, pp. 232-233.

⁴ Von den Brincken A.-D. „Mundus figura rotunda“. In: Ornamenta Ecclesiae, Kunst und Künstler der Romanik, 1. Katalog zur Ausstellung des Schnütgen-Museums in der Josef-Haubrich-Kunsthalle, hrsg. v. A. Legner, Köln, 1985, p. 102.

⁵ Miller K. Mappaemundi. Die ältesten Weltkarten. H. 3. Stuttgart, 1895, tab. 4.

⁶ Reichert F. Das Bild der Welt im Mittelalter. Darmstadt, 2013, pp. 24-25.

⁷ Miller K. Mappaemundi. tab. 3.

that there was only space for one chariot, where he erected an amazing gates¹. Roger Bacon located the Caspian Gates in Derbent (between the mountain and the sea) due to the current reports. But for its description he quoted a note from the source, characterizing the Caspian Gates, as located at the exit of Dariali (between two mountains).

The situation is similar in Marco Polo's note: The Caspian Gates („Iron Gates“) is Derbent for Marco Polo; but from the source he also took a description of Darial (current information to be consistent with the data of tradition) and mentions the closure of the peoples between the two mountains by Alexander the Great. However, he noted that the Kipchaks used to live there at that time, along with a number of other peoples, not the Mongols².

Different opinions were expressed on intention of the author of the Epistle: he probably wanted to create a well-read text from which the reader would receive information about the wonders of the East, and thus the text would be a good way to pass the time; Perhaps the author wanted to raise the motivation of the Crusaders that a powerful Christian monarch would come to help them, or perhaps the Epistle is a monument to utopian literature; In this case the Epistle offers the reader a picture of an ideal state and an ideal society. The ideal figure of Jon the Presbyter, uniting secular and ecclesiastical authorities, created a contrast on the background of fierce controversy between the Pope and the Emperor³.

Here I would like to make a few observations regarding the definition of interpolation. When the author of the interpolation included an episode of Locked Peoples in the text, the epistle in this regard was really enriched by another additional miracle. In terms of geographical context, the placement of the Gog and Magog peoples in the kingdom of Presbyter John is correct. For the reason that, due to the not interpolated text, the kingdom of Presbyter John includes the Caucasus and its surrounding area (because his kingdom is inhabited by Amazons). When the kingdom of John the Presbyter is denoted by the terms „India“ or „Three India“, the conversion of the Caucasus territory into the Kingdom of John also poses no difficulty.

According to the original text of the Epistle, the kingdom of Presbyter John covers vast areas of the Asian continent: directly India (where the Brahmins live), Persia (where Susa, the capital of his kingdom is situated), Central Asia (the Protopope of Samarkand is at his court), the kingdom extends to the tower of Babel. When the author of the epistle refers to the vast territories of Asia in the terms „India“ („Three

---

¹ Roger Bacon. *Opus Majus*. Ed. by J. H. Bridges, Vol. I, Oxford, 1897, pp. 268, 302-304, 364-365; Roger Bacon. *The Opus Majus*. Translated by R. B. Burke, I, Philadelphia, 1928, pp. 289-290, 322-323, 381-382.

² Marco Polo. *Von Venedig nach China*. hrsg. v. Th. A. Knust, Darmstadt, 1983, pp. 42-45; Anderson. „Alexander at the Caspian Gates“. pp. 159-160.

³ Marco Polo. *Von Venedig nach China*. hrsg. v. Theodor A. Knust, Darmstadt, 1983, pp. 42-45; Anderson Andrew Runni. „Alexander at the Caspian Gates“. pp. 159-160.

India“), in this case, he follows the geographical tradition of the Medieval Latin West. The terms „India“ or „Three Indies“ referred to both relatively distant and closer parts of Asia, often to East Africa, Ethiopia¹. The boundaries between the Front Asia and India were not sharply separated: for example, with Ethicus Ester (4th-8th centuries), the author first seeks Noah’s Ark in Armenia, between the Caucasus Mountains and the upper stream of Ganges, and then moves directly to India². The anonymous geographer from Raven (VII-VIII centuries) distinguishes three Indians: first, Dimirika-Evilatin the Far East; The second, Thermantica-Elamitis (Persian territory east of the lower reaches of the Tigris, around Susa) and the third, Serika-Bactriana, the eastern area from the Caspian Sea³.

Honorius Augustodunensis (12th c.) speaks of the Caspian Mountains in India, from which the Caspian Sea took its name. He then says that right there (thus in India) Alexander the Great locked the peoples of Gog and Magog between the mountain and the sea (respectively Derbent)⁴. Gottfried Witterboel (1125-1202) notes in his „Pantheon“, how Alexander the Great locked the apocalyptic peoples of Gog and Magog on the borders of India⁵. A little later, Gottfried again refers to Gog and Magog, who were locked by Alexander the Great on the Caspian Sea, and the (Byzantine) emperor Heracles released them from the open gates–Derbent⁶.

Medieval Europeans before the thirteenth century had much less information about the Caucasus and, in general, about the East, in comparison with the ancient Greeks and Latins. In the Middle Ages, up to the 13th century, the Caucasus was a kind of intermediate link for the Latins to the fabulous East: on the one hand they had some factual information about the region, but on the other hand it was not a familiar space to them, and the current information was not sufficient for modifying the geographical picture of the region, existing before 1221.

The term „Caspian Gates“ is not applied in interpolation when dealing with the location where the peoples were locked, but, due to the description, it should imply the exit of Dariali, where the gates was made between high mountains⁷. However,

---

¹ Gregor H. *Das Indienbild des Abendlandes (bis zum Ende des 13. Jahrhunderts)*. Wien, 1964, pp. 14-16; Simek R. *Erde und Kosmos im Mittelalter. Das Weltbild vor Kolumbus*. München, 1992, p. 80.

² Gregor. *Das Indienbild des Abendlandes*. pp. 21-22.

³ Ravennas Anonymus. *Cosmographia: Eine Erdbeschreibung um das Jahr 700*. Übers. u. hrsg. v. J. Schmetz, Uppsala, 1951, p. 25.

⁴ Honorius Augustodunensis. *De Imagine Mundi*. *Patrologia Latina* 172, ed. J.-P. Migne, Paris, 1895, p. 123.

⁵ Gow A. C. *The red Jews. Antisemitism in an apocalyptic Age 1200-1600 (= Studies in Medieval and Reformation Thought, Vol. 55)*. Leiden, 1995, p. 313.

⁶ Godefridi Viterbiensis *Pantheon sive Memoria saeculorum*. *Patrologia Latina*, 198, ed. J.-P. Migne, Paris, 1855, p. 913.

⁷ On the localization of the Caspian Gate in the Darialiexitin John the Presbyter’s epistle. See also: Gogoladze A., Gogoladze M. *Question of the origin of the term - „Gate of Alexander“*. *historical-ethnological researches*, 2010, №12, pp. 33-34.

the author of the interpolation must have derived the motive directly from the source. But the motive for the regular withdrawal of peoples from the territory beyond the mountains (the Caucasus) by the Christian king on a regular basis and then their return must be taken directly from current history. With the materials at my disposal, it does not seem to have appeared in the sources. The author must have had definite information about regular withdrawal of units on wars through the Caspian Gates, where the peoples of Gog and Magog are locked (the Latins should have already had this information from the time of David IV, when the Crusaders fought on war of Didgori). The similar model of regular bringing peoples from beyond the mountains by the Christian king on war and then sending them back, seems to be unfamiliar elsewhere in medieval history. This motive provides an additional basis to specify the location of locked peoples, of interpolation, at the Darial exit (when at the end the Interpolation mentions the recent moving of the Gog and Magog peoples from all four corners of the world, in this case the author already follows the tradition of „revelation“).

The figure of Presbyter John, though holding in his hand the Gates, built by Alexander the Great, differs from the model of the tradition of Alexander the Great: Alexander the Great simply locked these peoples; but with Presbyter John, there is a partial domestication of them because Presbyter John leads them to war with the opponents of Christianity. However, we do not know who these opponents are. It is also difficult to say how „historic“ the kingdom of Presbyter John is, or it might be interpreted to be beyond the borders, in the fabulous East, where in fact the Muslim states were predominantly extended.

Interpreting of interpolation itself and its particular details is associated with certain difficulties: the motive for eating opponents was taken by the author from an existing source about the Gog and Magog peoples. If we comprehend the Epistle as a text that might have been a kind of mirror for medieval people, this motive could be regarded as a satire and a manifestation of one of the vices (which could have been directed against the Patriarch of Rome and the supporters of the German emperor, or it might have had kind of general character); The interpolation episode may also have been satirically viewed owing to the fact that the peoples of the End of Days (who are to leave their dwellings on the Day of Judgment) leave their habitat from time to time and arrange campaigns; To some extent we are dealing with a paradox when John the Presbyter leads the locked up peoples to war (for Christianity), and on the Day of Judgment these peoples would be punished by God (Supposedly, fighting against opponents of Christianity alone is not enough to inherit the kingdom).

In this case we may think whether there is a critique of the Crusades given in the Interpolation, specifically the IV Crusade, which would be important for dating the third Interpolation of the epistle; Moreover, if, according to the covenant, in connec-

tion with the liberation of Jerusalem, Presbyter John would also take the locked up peoples to Jerusalem, which seems probable, then it had to be the End of time. But according to the final part of the interpolation, these peoples are punished by the Lord (while, they could help the Presbyter John during the liberation of Jerusalem, or they might even provide assistance again before the Day of Judgment). The question arises whether the power over the apocalyptic peoples of Gog and Magog is carrying a negative connotation for John the Presbyter.

Then here is some critique of Presbyter John as a representative of the Christian East (although such an explanation should not be consistent with the picture given in the main body of the Epistle); Or, it can be assumed that the author considered permissible for Christians to fight together with non-Christians for some time against the opponents of Christians; Since Gog and Magog are partially domesticated by taking them to war against non-Christians, we might think that the author wants to point to the prophecy of the peaceful coming of peoples to the Holy Land instead of a darker picture of „Revelation“. But such an explanation is complicated by the final part of the interpolation, where the peoples of Gog and Magog are punished in the same way as in the „Revelation“ of the Apostle John; The episode of the campaign of the Gog and Magog peoples can also be interpreted as a sign of the upcoming End of Time, as John the Presbyter has the features of an apocalyptic figure in the non-interpolated text of the Epistle. In this case, we can assume that the author received topical information on how peoples (Gog and Magog) used to penetrate on a regular basis through the gates, built by Alexander the Great, by order of the Christian king. He could not find an explanation and included it in the text as a miracle, in the sense of approaching the Day of Judgment.

In conclusion, it should be mentioned that the interpolation does not allow us to interpret it univocally, and it is desirable to work on its interpretation envisaging the main text of the Epistle and the data of other interpolations.